

9A00A

دانشگاه تهران
دانشکده حقوق و علوم سیاسی

رساله برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته علوم سیاسی

موضوع:
**چالش سنت گرایان
در ایران پس از انقلاب اسلامی**

استاد راهنما:
دکتر داوود فیروزی

استاد مشاور:
دکتر محمد جعفر جواد

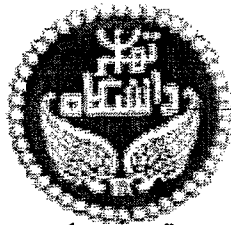
نگارش
علی قربان پور دشتکی

شهریور ۱۳۸۶

۱۳۸۷ / ۳ / ۱۱

۹۸۵۵۱

انجمن دانشمندان حقوق
تاسیس ۱۳۵۷

دانشکده حقوق و علوم سیاسی
گروه آزمایشی علوم سیاسی
گواهی دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

گرایش: علوم سیاسی

هیات داوران پایان نامه کارشناسی ارشد: علی قربان پور دشتکی

در رشته: علوم سیاسی

با عنوان: چالش های سنت گرایان در ایران پس از انقلاب

را در تاریخ: ۱۳۸۶/۶/۳۱

به عدد	به حروف
۱۹/۵	نوزده و نیم

با نمره نهایی:

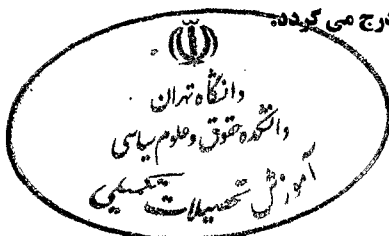
عالی

ارزیابی نمود.

با درجه:

ردیف	مشخصات هیات داوران	نام و نام خانوادگی	مرتبه دانشگاهی	دانشگاه یا موسسه	امضاء
۱	استاد راهنما استاد راهنمای دوم (حسب مورد):	دکتر داود فیروزی	دانشیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۲	استاد مشاور	دکتر محمد جعفر جواد	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۳	استاد داور (یا استاد مشاور دوم)	دکتر ناصر هادیان	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۴	استاد مدعو	-	-	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۵	نماینده کمیته تحصیلات تکمیلی گروه آموزشی:	دکتر سید رحیم ابوالحسنی	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	

*تذکره: این برگه پس از تکمیل هیات داوران در نخستین صفحه پایان نامه درج می گردد.

تقدیم به آنکه :

به گاه عروج پدر، برایم پدری بود

به گاه غروب مادر، برایم مادری بود

به گاه افول برادر، برایم برادری بود

به گاه نبود خواهر، برایم خواهری بود

تقدیر و تشکر؛

گرد آوری و نگارش این رساله حاصل تلاش نگارنده می باشد و این تلاش به خودی خود و به اراده معطوف به فرد در خلأ صورت نبسته .

بلکه بدون هیچ گونه اغراقی ، مباحث مطرح شده دروس فقه سیاسی و اندیشه های سیاسی در اسلام و ایران توسط استاد و اندیشمند جناب آقای دکتر فیرحی باعث شده که مسیر تبلور اندیشه ها نسبتاً نیاندیشیده ای بر روی نگارنده چهره بگشایند و جرقه ای بزنند که من این جرقه را ناشی نتیجه درایت و استادی دکتر فیرحی می دانم و از ایشان بسیار سپاسگذارم و ناقص بودن آن را ناشی از کم بضاعتی نگارنده در دریافت و ارائه موضوع می دانم. انصافاً جلسات روش شناسی و اندیشه غرب دکتر معینی و اندیشه سیاسی ایران و اسلام دکتر فیرحی به منزله دو بالی بودند که یکی روش کار را برای من فراهم آورد و دیگری مصالح و منابع کاری را و از آقای دکتر معینی هم به خاطر برگزاری کلاس های روش شناسی و اندیشه غرب تشکر می کنم.

از جناب آقای دکتر محمد جعفر جواد سپاسگذارم که علیرغم مشغله زیاد با کمال دقت و حوصله دست نوشته های مرا خط به خط مطالعه می کرد و انصافاً نکات بسیار ارزشمندی را به صورت مکتوب ، در جهت اصلاح در اختیار من گذاشت سپاسگذارم.

از جناب آقای دکتر ناصر هادیان تشکر می کنم که زحمت داوری این رساله را به عهده گرفتند و این افتخار را نصیب ما نمودند و نکات ارزنده ای را در جلسه دفاعیه متذکر شدند که جهت تحقیق و پژوهش برایم رهگشا می باشند .

از آقای دکتر سید رحیم ابوالحسنی ، مدیر گروه علوم سیاسی تشکر می کنم که شرایط و زمینه های اداری را به شکلی فراهم آوردند که در یک شرایط زمانی بسیار کلیدی توانستم از رساله دفاع کنم .

چکیده :

دکتر حسین نصر هم در سطح جهانی و هم در سطح ایران بر مبنای گفتمان سنت گرایی تأثیر به سزایی داشت . احمد فردید و رضا داوری اردکانی ، علیرغم برخی اختلافاتی که با سنت گرایان جهانی دارند ، از عناصر سنت گرایی همچون غرب ستیزی در گفتمان خود استفاده کردند که برخی از جنبه های انقلاب اسلامی ایران را مفصل بندی نمودند . این گفتمان سنت گرای بومی با تشدید و تقویت عنصر غرب ستیزی یا مدرن ستیزی باعث ایجاد چالش هایی با سایر گفتمان ها گردید از جمله با گفتمان روشنفکری دینی ، سکولاریسم و محافظه کاری. سپس گفتمان سنت گرای فردید - داوری برخی از بخشهای سیاستگذاری کلان هم در سطح سیاست داخلی و هم در سطح سیاست خارجی، با در حاشیه قرار دادن سایر گفتمان ها ، مفصل بندی نمود و خود نیز در زنجیره هم ارزی هژمونیک قرار گرفت .

واژگان کلیدی :

هژمونی ، مفصل بندی ، هویت ، عنصر ، وقته ، سوژه ، گفتمان ، زنجیره هم ارزی ، اقتضاء ، ستیز ، غرب ستیزی ، یهودی - ستیزی ، روشنفکری ستیزی ، سکولاریسم ، روشنفکری دینی ، محافظه کاری ، سنت گرایی ، سنتی - نصر ، فردید ، داوری ، سروش .

پیشگفتار :

آنچه که در جامعه ما در میان بسیاری از اهالی اهل قلم مرسوم است، بررسی رویدادهای معاصر و حتی ماقبل معاصر بر مبنای شرح و توصیف ما وقع می باشد اما آنچه که از نظر ها دور مانده یا به طرق ضعیفی سوسو می زند بررسی رویدادها و «آنچه هست» بر مبنای سیر تفکرو اندیشه می باشد .

همانطور «مطلقیت علت» را مردود می شماریم ، معتقدیم که پدیدارها بر علت العلل های متکثری بنا شده اند که هر کدام به نوبه خود می توانند در وقوع رویدادها مؤثر واقع شوند و بنابر امر مقتضی ، در هر زمانی و مکانی شاید علتی شدید تر از دیگر علت باشد اما این قاعده با تغییر اقتضاء متغیر می باشد . رویدادهای تاریخ معاصر ایران و بررسی ریشه های آن به روش های :

تحلیل طبقاتی با رویکرد جامعه شناختی و تحلیل طبقاتی با رویکرد تاریخ نگری، ایدئولوژیکی، روانشناسی اجتماعی و بعضاً با تأکید فرد یا افرادی بر عاملیت آنها در ایجاد تحولات صورت می گرفت اما رویکرد مبتنی بر نقش اندیشه و دستگاه فلسفی در پدیدار شدن رویدادها همانطور که اشاره کردیم، به شکل کمتر مرسوم یافته ای مورد استفاده واقع گردید. نگارنده بر آن است که در این رساله نقش اندیشه در سیر تحولات سیاسی را مورد بررسی قرار دهد، و با بکار گیری روش تحلیل گفتمان به روایت دستگاه پسامارکسیستی این پروژه را دنبال کند . اما این فقره پژوهش به دلایلی که خواهم گفت، ناقص تر از آنچه خواستم در آمد:

از یک طرف بررسی دستگاه‌های اندیشه در ایران معاصر واقعاً کاری چه بسا مشکل و طاقت فرساست چرا که در دستگاه اندیشه ایران در دوران معاصر گسست‌های مکرر و یا تغییر رویداد‌های گاه و بی‌گاه‌جانشین‌تسلسل و تحول‌گردیده که وجود دو ویژگی اخیر گسست و تغییر مکرر رویدادها، اندیشه‌ها را از انحطاط و عقیم‌شدن باز می‌دارد و گسست و تغییرات پیاپی در نظام اندیشگی منجر به غیبت مکرر اندیشه و مبانی عقلانی و تئوریکی از گردونه سیر تحولات نظام اندیشه می‌شود و یا اینکه هر جا هم حضور داشته باشد نقش کاتالیزور را در امتزاج یافته‌های نظام اندیشگی مختلف ایفا نمی‌کند به هر حال با این روند و وضعیت، بررسی اندیشه در ایران خود مخاطرات زیادی دارد که به دلیل گسست یا تغییرات پیاپی، اولاً نام‌گذاری و نام‌آوری نحل‌ها، جریان‌ها و خطوط فکری با «نه»ها و «آری»ها بسیار سیاه و سفید مواجه خواهند شد و در نامگذاری نحل‌ها باید عناوین (نسبتاً، تقریباً، نزدیک به، می‌توان گفت که، در راستای، تا اینجا این‌طور بود از اینجا به بعد به شکل دیگر نمود پیدا کرد) استفاده کرد و هیچگونه رأی قاطعی نداد از جمله آنچه که در این رساله تحت عنوان «سنت‌گرایی» موسوم می‌باشد در حوالی همین مضامین قلمداد می‌شود. از سوی دیگر در کنار این دریای متلاطم ضدّ سیتیمیکی اندیشه، خامی و کم‌تجربگی نگارنده، خود درد مضاعفی را بر این مرثیه اضافه می‌کند. در هنگام فیش برداری تابستان ۸۶، عامل دیگری این مغشوش‌نامه را مغشوش‌تر نمود، و آن سکت‌ها و سپس مرگ مادرم بود که غم این عزیزم خود سکت‌های دیگر بر یافته‌هایم وارد نمود.

و در عین حال می بایست به دلیل ثبت نام در دوره دکتری تا پایان شهریور رساله را جمع و جور کرده و دفاع نمایم که این هم مایه کار ما را رقیق تر نمود.

به هر حال در جهت رفع این کم مایگی ها از خوانندگان و صاحب نظران استدعا دارم که مرا در این راستا مشمول انتقادات سازنده خویش قرار دهند.

این رساله در چهار فصل تهیه گردید که فصل اول آن ضمن بررسی اجمالی افراد و رویکرد های مؤثر در تکامل نظریه گفتمان، مبانی دستگاه گفتمان پسامارکسیستی را از دیدگاه لاکلا و موفه معرفی می نماید که مبنای روش شناسی رساله در فصول دیگر می باشد.

فصل دوم به معرفی گفتمان ها می پردازد که این گفتمان ها در دوران پس از انقلاب با «گفتمان سنت گرای بومی» به چالش برخاستند که این معرفی شامل بررسی گفتمان های سنت گرایی روشنفکری دینی، سکولاریسم، و محافظه کاری سنتی می باشد.

فصل سوم که محور این رساله می باشد به بررسی چالش های ایجاد شده با دستگاه سنت گرایان بومی پرداخته و محورهای فکری آنها را بررسی می کند.

و فصل چهارم که در اصل می توان گفت عملیاتی کردن گفتمان سنت گرایی و سایر گفتمان ها مبتنی بر رهیافت تحلیل گفتمان می باشد. در این فصل وجوه دستگاه سنت گرایی به قرائت فردید، داوری از جمله هژمونیک شدن، هویت یابی و ... مفصل بندی می شود و باز خوران این نحله و اثر آن بر سیاست گذاری کلان در ایران پس از انقلاب اسلامی نتیجه گیری می شود.

در پایان سزاست که از جناب آقای دکتر داوود فیرحی که هم تبلور بخش نکات مثبت آفاق اندیشگی نگارنده بود و هم اینکه مرا قابل دانستند و استاد راهنمای من شدند تشکر نمایم. از آقای دکتر محمد جعفر جواد سپاسگذارم که با پذیرش مسئولیت مشاور در این رساله و دقت نظر خود در بازبینی آن ، مرا مرهون لطف خویش قرار دادند .

از جناب آقای دکتر ناصر هادیان تشکر می کنم که در داوری خویش از این رساله منتقدی رهگشا و در عین حال مشوق بنده برای کارهای بعدی بودند . از جناب آقای دکتر ابوالحسنی (مدیر گروه علوم سیاسی) سپاسگذارم که شرایط اداری را برای اینجانب تسهیل نمودند که من به موقع توانستم دفاع نمایم .

و در پایان از زحمات بی شائبه سرکار خانم محمودی و اخیری تشکر می کنم که با صبر و متانت در تایپ و ویرایش این رساله همکاری نمودند و تغییرات پیاپی رساله نویس را با رویی گشاده به انجام رساندند .

فهرست مطالب

شماره صفحه	عنوان
هفده	- مقدمه و کلیات طرح
۲	- فصل اول : مبانی نظری : دیباچه ای بر رهیافت تحلیل گفتمان
۴	• تبارشناسی نظریه گفتمان
۵	(۱) فردیناندوسوسور
۵	(۱-۱) نظام نشانه ای دال - مدلولی
۶	(۱-۲) تمایز میان زبان و گفتار
۷	(۱-۳) همزمانی / در زمانی
۷	(۱-۴) همنشینی / جانشینی
۸	(۲) ژاک دریدا
۱۱	(۳) میشل فوکو
۱۳	• قلمرو معرفت شناسی تحلیل های گفتمانی
۱۴	۱- وجه ضد - فراروایتی
۱۵	۲- وجه ضد - بنیادگرایی
۱۶	۳- وجه ضد - جوهر گرایی
۱۷	• روش تحلیل گفتمانی لاکلا و موفه
۲۰	• گرایشات موجود در تحلیل گفتمانی

۲۰	۱- گرایش به منطق معنادار در آثار رولان بارت
۲۰	۲- گرایش به منطق دال ژاک لاکان
۲۱	۳- گرایش به جنبش ساختارشکنی دریدایی
۲۵	• پروبلماتیک روش تحلیل گفتمانی لاکلا و موفه
۲۵	الف) پروبلماتیک فلسفی
۲۶	- واقعیت در تحلیل گفتمان لاکلا و موفه
۲۹	ب) پروبلماتیک تاریخی
۳۰	• مؤلفه های تحلیل گفتمان لاکلا و موفه
۳۲	۱- مفصل بندی
۳۳	۲- هژمونی
۳۸	۱-۲- هژمونی فرهنگی
۴۰	۳- هویت
۴۰	۱-۳) رویکردهای گوهرگرا
۴۱	۲-۳) رویکردهای سازه گرا
۴۳	۳-۳) رویکردهای جدید
۴۶	۴- سوژه
۴۸	۱-۴) موقعیت های سوژه
۴۸	۲-۴) سوژگی سیاسی

۴۹	۵- آنتاگونیسم و غیریت سازی
۵۵	• ویژگی های گفتمان مسلط
۵۵	(۱) قابلیت دسترسی
۶۲	- نتیجه گیری در مورد قابلیت دسترسی
۶۲	(۲) وجه اسطوره ای - استعاره
۶۸	(۳) فضا‌مندی
۶۹	(۴) زنجیره هم ارزی و تفاوت
۷۱	(۵) تعین قدرت در حوزه اجتماع
۷۳	فصل دوم - معرفی گفتمان ها
۷۵	بخش اول - گفتمان سنت گرایی
۷۵	(۱) تعاریف سنت و سنت گرایی (چیستی سنت)
۸۲	(۲) سنت گرایان (کیستی سنت گرایان)
۸۲	(۲-۱) سنت گرایان جهانی
۸۵	• دکتر حسین نصر
۹۳	• نصر پس از ۱۱ سپتامبر (نصر متأخر)
۹۶	(۲-۲) سنت گرایان وطنی
۹۶	• مقدمه
۱۰۴	(۲-۲-۱) احمد فرید

- ۱۰۶ -۱-۱- روش شناسی فردید
- ۱۰۸ الف) روش اتیمولوژی • هژمونیکی فردید
- ۱۱۰ ب) تاریخ باوری فردید
- ۱۱۰ ج) حکمی - فلسفی مزاجی فردید
- ۱۱۲ -۱-۲- دیدگاه فردید در مورد هایدگر
- ۱۱۵ -۱-۳- دیدگاه فردید در مورد هنر
- ۱۱۹ ۲-۲-۲) رضا داوری اردکانی
- ۱۲۳ الف) نقش زیان در اندیشه داوری
- ۱۲۷ ب) فلسفه سیاسی داوری
- ۱۳۱ ج) روش شناسی داوری
- ۱۳۴ د) بازنمایی سنت به جای اسطوره
- ۱۳۵ ه) هنر از دیدگاه داوری
- ۱۳۸ - نتیجه گیری
- ۱۴۰ بخش دوم - روشنفکران دینی
- ۱۴۰ ۱) دکتر عبدالکریم سروش
- ۱۴۱ ۱-۱) نظریه قبض و بسط تئوریک شریعت
- ۱۶۴ ۱-۲) پلورالیسم
- ۱۶۵ • پلورالیسم دینی دکتر سروش

۱۴۹	دکتر علی شریعتی
۱۵۲	فصل سوم - چالش های سنت گرایان با سایر گفتمان ها
۱۵۳	مقدمه
۱۵۶	بخش یک - خرده گفتمان های چالش برانگیز
۱۵۶	مقدمه
۱۵۷	(۱) غرب ستیزی
۱۵۷	الف) غرب ستیزی فردید
۱۶۲	ب) غرب ستیزی داوری
۱۶۵	ج) غرب ستیزی جلال آل احمد
۱۶۸	(۲) یهودی ستیزی
۱۷۰	(۳) روشنفکر ستیزی
۱۷۳	بخش دوم - چالش ها
۱۷۳	مقدمه
۱۷۴	(۱) چالش سنت گرایان با روشنفکران دینی
۱۷۵	الف) چالش سنت گرایان با نوگرایان دینی
۱۷۶	۱-الف) چالش های فردید - سروش
۱۸۳	۲-الف) چالش های نصر - سروش
۱۸۳	(۱) مجادله های هویتی

۱۸۶	۲) مجادله های معرفتی
۱۸۶	۲-۱) تعریف سنت
۱۸۷	۲-۲) پلورالیسم دینی
۱۸۹	۳-الف) چالش های داوری - سروش
۱۸۹	۱) چالش بر سر تعریف از غرب
۱۹۲	۲) چالش تاریخ باوری در برابر پوزیتیویسم
۱۹۴	۳) چالش فقه سنتی با فقه پویا
۱۹۷	ب) چالش سنت گرایان با روشنفکران مذهبی (ملی - مذهبی ها)
۱۹۷	۱-ب) نگاه روشنفکران مذهبی به غرب
۱۹۷	۲-ب) غرب از نگاه سید جمال الدین اسدآبادی
۱۹۸	۲-۱-ب) غرب از نگاه بازرگان
۲۰۱	۳-۱-ب) غرب از نگاه شریعتی
۲۰۴	- چالش ها (سنت گرایان با روشنفکران مذهبی)
۲۰۴	۱- چالش دکتر نصر با روشنفکران مذهبی
۲۰۷	۲- چالش احمد فردید با روشنفکران مذهبی
۲۱۰	۳- چالش مرتضی مطهری با روشنفکران مذهبی
۲۱۲	الف- چالش مطهری با بازرگان
۲۱۳	ب - چالش مطهری با شریعتی

۲۱۴	نتیجه گیری
۲۱۴	بخش سوم - چالش سنت گرایان با سکولارها (روشنفکران غیر دینی)
۲۱۴	مقدمه
۲۱۵	کلیات
۲۱۷	• سکولاریسم در ایران
۲۱۸	• خرده گفتمان های سکولاریستی
۲۱۸	۱- خرده گفتمان های مارکسیستی
۲۱۹	۲- خرده گفتمان های ملی گرایی
۲۲۰	۳- خرده گفتمان های روشنفکران نوگرای ادبی
۲۲۰	الف) آدینه
۲۲۱	ب) دنیای سخن
۲۲۲	چالش ها (چالش سنت گرایان با سکولارها)
۲۲۲	مقدمه
۲۲۲	چالش های عقیدتی - سیاسی (سنت گرایان با سکولارها)
۲۲۵	۱-۱- مرتضی مطهری و سکولاریسم
۲۲۶	۱-۲- احمد فرید و سکولاریسم
۲۲۸	۱-۳- داوری اردکانی و سکولاریسم
۲۲۹	۲- چالش های فرهنگی

۲۳۰	۱- نشریه آدینه
۲۳۱	۱-۱- نقد سینمای انقلاب اسلامی
۲۳۱	۱-۲- جستجوی معنا و هویت در میراث و ادبیات ملی و نه در شریعت و مذهب
۲۳۲	۲- نشریه دنیای سخن
۲۳۳	۳- نشریه ارغوان
۲۳۳	نتیجه گیری
۲۳۴	بخش چهارم - چالش سنت گرایان با سنتی های محافظه کار
۲۳۴	مقدمه
۲۳۴	چیستی سنتی ها
۲۳۶	کیستی سنتی ها
۲۳۷	۱- اختلافات سنتی های محافظه کار با سنت گرایان جهانی (نصر)
۲۳۷	۱-۱- در شریعت گرایی و طریقت گرایی
۲۳۸	۱-۲- در مورد پلورالیسم دینی
۲۳۸	۱-۳- دین ناسخ ، دین حافظ
۲۳۸	۱-۴- در نوع حکومت
۲۳۸	وجوه مشترک
۲۳۹	۲- مرحوم مطهری و سنتی ها
۲۳۹	الف- مطهری و سنتی های متشرع

۲۳۹	ب- مطهری و سنتی های محافظه کار
۲۴۰	۱-ب- الگوی حکومت و جایگاه روحانیت
۲۴۰	۲-ب- آزادی منکران دین و احزاب غیر اسلامی
۲۴۰	۳-ب- مسئله اجتهاد و فتوا در اسلام
۲۴۱	نتیجه گیری
۲۴۲	فصل چهارم - بررسی گفتمان سنت گرایی براساس روش تحلیل گفتمان
۲۴۵	مفصل بندی پژوهش
۲۴۵	۱) پروبلماتیک گفتمان سنت گرایی
۲۴۶	۲) تعریف گفتمان سنت گرایی با توجه به مؤلفه های تحلیل گفتمانی لاکلا و موفه
۲۴۶	۱-۲) گفتمان سنت گرایی
۲۴۸	۲-۲) هژمونی
۲۴۹	۲-۳) هویت
۲۵۳	۲-۴) سوژه
۲۵۴	۲-۵) آنتاگونیسم و غیریت سازی
۲۵۷	۳- ویژگی های گفتمان مسلط سنت گرا
۲۵۷	۱- قابلیت دسترسی
۲۵۸	۱- مفهوم نابرابری
۲۵۹	۲- قابلیت اعتبار

۲۶۰	۳- مفهوم رسوب شدگی
۲۶۳	۳-۲- وجه اسطوره ای - استعاره
۲۶۴	۳-۳- فضامندی
۲۶۴	۳-۴- زنجیره هم ارزی و تفاوت
۲۶۵	۳-۵- تعیین قدرت در حوزه اجتماع
۲۶۶	نتیجه گیری کلی
۲۶۷	۱- بسیج توده ای
۲۶۷	۲- مفصل بندی سیاست خارجی
۲۶۸	۳- مفصل بندی سیاست داخلی
۲۶۹	فهرست منابع و مآخذ